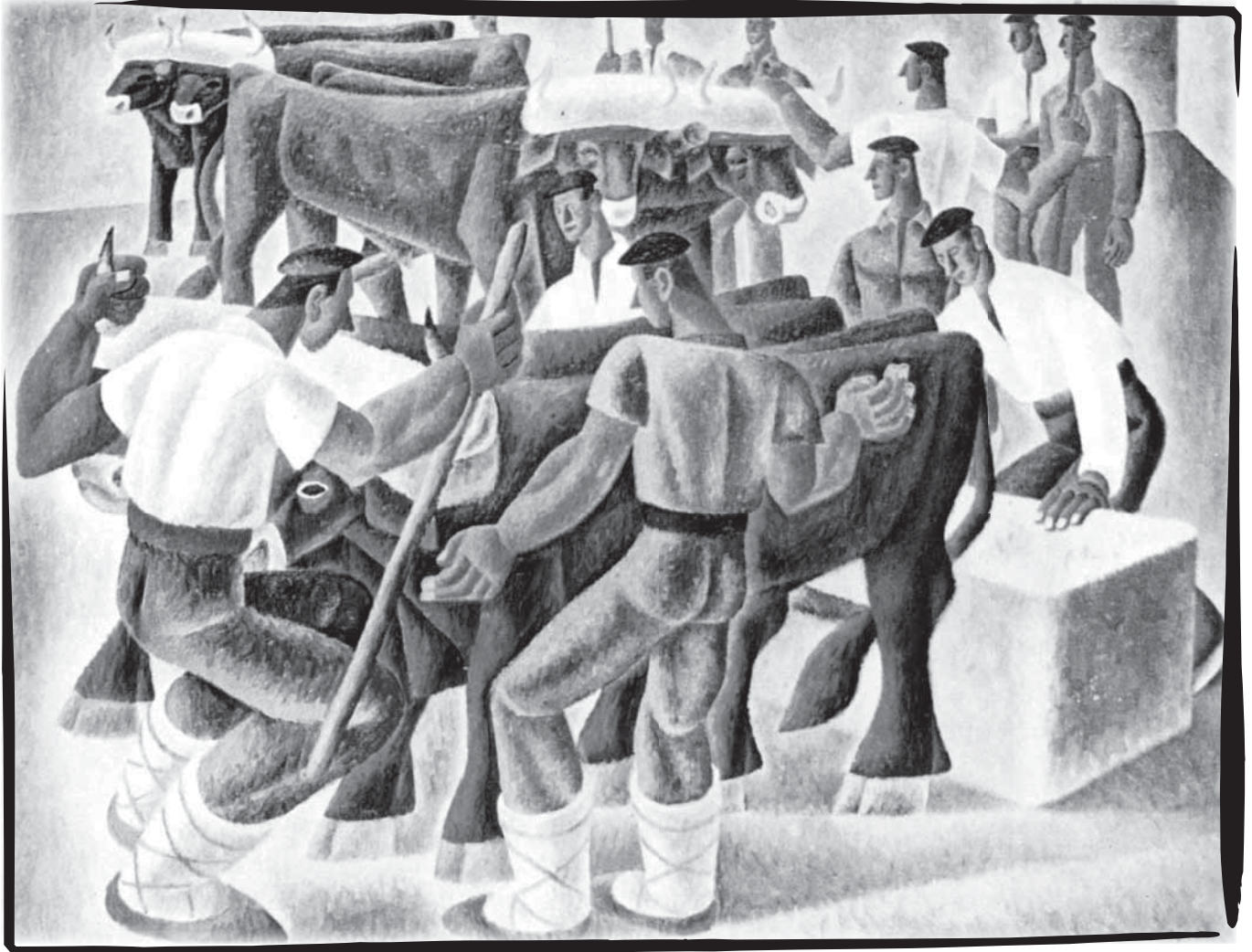

Euskal jokoak

Jokalariak baño azkarragoa da jokoa

Jokalariak baño azkarrago ta zuurrago da jokoa. Inork ez dau onartzen jokoaren balioa gure erriraren nortasunean dagoenik.

Azkarrago ta zuurrago

Zergaitik da jokoa jokalariak baño azkarrago ta zuurrago?- Gure jokoetan, jokoa loturik dagolako apostuagaz. Emetik sortzen da euskaldunaren jitea(izakera) ez dala ikusle ikusgarria izatea, ikusle lagun artekoa baño. Erriak dirua jokatuten dau. Erriak erraldoiak bear ditu beti.

Egi argia lanari buruz

Lanetik sortu da euskal kirola. Gure aurrekoak beti ibilli ziran alkar leian.

Lanaren gogortasunak, aletin egitea saritzen dau.

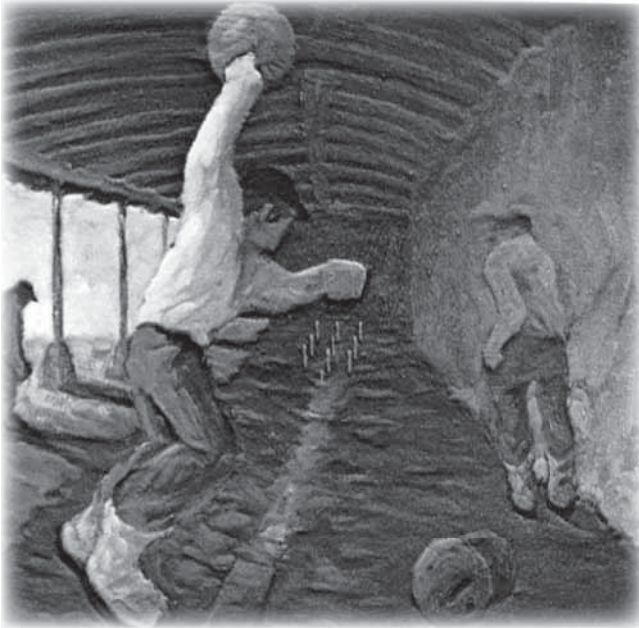
Gure baserritarrak alkar leiatuz menderatu dabe goldea, nekazaritzan, artzaintzan, aizkolaritzan, ortularitzan eta abarretan, ikasten ta ikasten saiatuz.

Esaera batek dionez: "jokatuten dauan gizameak, ta betean betean aritu, bere buruaz topo egiten dau".

Olerkari baten ustetan, euskalduna, arrantzale, baserritar eta kaletar (uritar bizilagun), legez agertzen da.

Gure jokoak

Jokoarekiko griña ta apostuarekiko emozioa da-rie gure jokoei. Emendik, apostuaren arriskua. Norgeiagoka jarduten dabenetik ikusleenganaño elduten da. Arau errezak: epailleak, alderdi bietan onartuak izaten dira. Or ikusten da leiaketak, era berezi batez osatzen dirala.

Gure jokoaren garapena

Gure jokoak muga jakiñetan garatu dira, indarketa aldetik oizko arrietatik berezietara aldatuz.

Kirolak bere bidea dauka. Ortik erronka egitea.

Leiaketan ez dago azken orduan atzera egiterik. Gure joko aldietan, zailla da asmatzea non dagon jokoaren eta kirolaren arteko muga.

Ogeigarren mendean, 40 ko urte aroan, arau berezi bat onartzen da erabateko jokalarien Indar, Errez-tasun ta Trebetasunari buruz.

Atletazaleen Federakuntzen ardurapeanizatzen dira kirolarien jokabideak.

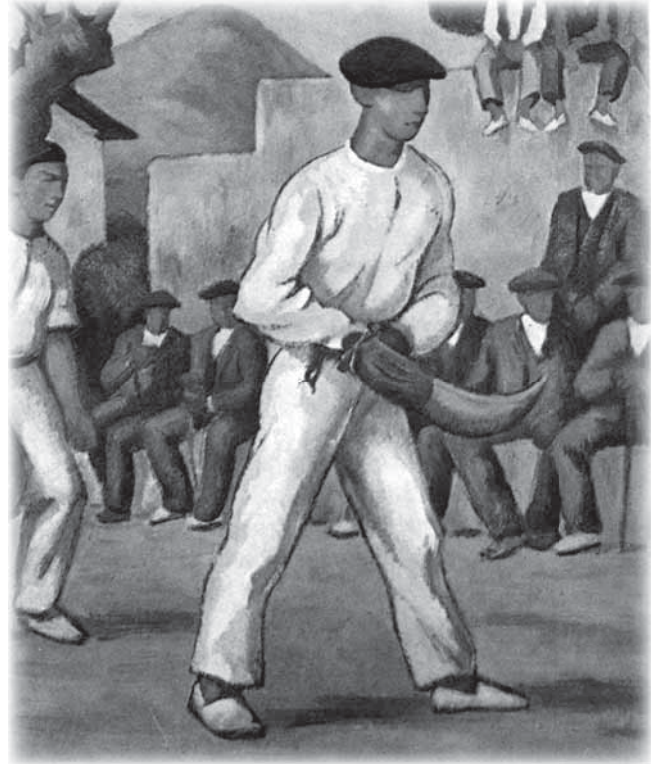
Baserriaren oñarria familian tinkatuten da ."Neu", lagun arteko biurtuten da. Iru biziara dagoz: ume-jolasena, gazteena ta zarrena.

Euskal jokoak "legortarrenak ta itxastarrenak" dira.

Esaerak diñoanez: "Onenari be berotzen jako ar-nasa".

Euskal pelota

Euskal jokorik nabariena. Asko idatzi da orri bu-ruz. Asko be asko jokatu da, Asiatik Ameriketara-ño. Erriko kirol bikañena

Etropadak

Peloteari lez, ale-berezia jagoko erramu- kirolari.

Atoiaketa

Batzuen iritziz erramu-kirola atoiaketatik sortu ei zan: txalupa zaleak, urrinetik zuzentzen ebezan itxas-ontzi merkantxidunak porturako bidean, ondo ibilli zitezen.

Traiñeruak

Amaseigarren mendean, 12 arrantzalekin naiko izaten zan irabazpidea lortzeko.

13 arraunlari ta patroiaz osatuten dira traiñeruak. XIX mendearen erdialdetik ezagututen dira euren arteko leiaketak, bide-saillak eta gañerako baldintzak.

Idi probak

Abereakaz arri-arrastaka egitea, "Idi-Probak" joko dogu, idiekaz egiten dalako, naiz eta iñoz "beiekaz" be bai

bakarka edo binaka. Buru-arro egoten da baserri-tarra itxuraz, pixuz eta indarrez edertuta daukozan abereakaz.

Aberats itza "abere" itzetik dator, baserri batzuetan "etxeko jauntzat" lez ezagututen dana.

Idia, abere oso egokia da, gure artean egitura apartekoa daukan lurra lantzeko. Asko erabilli zan, arrobi lanetan arritzarrak tarrastuten, ta bai ta ardaoa, ta artoa garraiatzeko, edo ta txalupak ontzi-oletaraño eroateko.

IDIA ERAKUSGARRITZAT. Idia, ukulluan zaindu ostean, plazan aurkesten da, bertan edo aldaz-

goran lasterka ariñean ibilleraziz. Babakaz, saiegaz, arrautzakaz, azukreagaz ta ardo- tragu ederrakaz be, elikatzen oi da.

Zailla izaten da idiekaz uztar-biko egoki bat osotzea. Eskoiakoa ona bada, zailla ei da, ezkerraldeko egoki bat arkitzea.

Idiak ez dau burrustatzen, bai ostikoak emoten, akullukada arin bategaz be.

Probaldietan "untzea" da, neurri bidea.

Bitariko idi-probak ikusten dira: pixu konparatukoa (1100 kilo bustartuena, oñarri lez) eta pixu librekoa (850 edo 900 abere bakoitzena) edo 1000 kilotik gorakoak.

Apostua aditzeko: "Bi duro bi plaza baietz" esan oi da.

Beñola, asieran, landu bako plazetan egiten ziran probak. Geroago PROBALKUEK agertu ziran.

Aspaldin, batzarraldi bakoitzeko bi orduko leiaketa izaten zan, 3/4000 kiloko arria eroanez.

Untze gitxikoak izaten oi ziran probak. "Probarriak" egozan entrenamentuetarako.

Geien erabilten diran arritzarrak, 1800, 1900 ta 2000 ekoak izaten dira.

Itxura aldetik, erretangularrak, eliptika erakoak, trapezoidezkoak eta taleak (apal eta txit zabalak) ikusten dira

Badagoz arri batzuk “arri-baltz” izenagaz narrast-gaitzak izanaz, atsegingarri eztiranak.

Probaleku ireki ta estalduak dagoz. 22 ta 25 metroko errectangularrak.

Probalekuaren luzerako neurria “untzea” da, erdi aroko 100 oña, oraingo 28 metrokoa.

Gipuzko aldean onenbesteko plaza, zinta ta metroak onartzen dira. Plaza bakoitzak, 8 zinta daukoz.

Probalekuko galtzada arri borobillez osatzen da.

Probarako lanabesak : garrantzitsuena, abereak.

Busturria. Erabat bikain ondo burutua egon bear dau, idia ondo bustartzeko lain.. Euskal bustarriari buruz makiña bat asterketa egin da.

Eztau balio aurrealdeko akulariak erabilli daiken edozein bustarriak.

Berezkoa da abereak ondo perratuta egotea, laprazt egiñez, jauzi ta bildurra artu ez dagian.

Burtagegaz, katea arriagaz lotzenda.

Aidazaleak, urrezko agea, akulua deritxona, daroadie, puntan alanbreagaz lotutako pintxo bat ipiñita.

Aldikada baten akulluaren ordez zigorra erabilli eikean. Baña ikusi zan aberea minduago geldituten zala.

Akuillularien zenbatekoa, leiaren baldintzen araberan izaten da.

Iñoiz tongo antzekoak gertatu izan oi dira.

Arriari kakak egin eikionirristasuna kentzeko, ta pekorotz biurtuteko edari bereziak emoten ei eutsoezan abereari.

Pektorotza batzalleak sartai batean batzen dauz abereak egiñiko pekorotza. Alan da be irristatsu egiteko modu barriak agertu ziran, esmerildun txirlorak barreatuz edo ta gaubez xaboia ixuriz probalekuko zelaian.

Irugarren epaillearen esku dago, norgeiagoka baimendutea.

Gora bera andikoa da sorteoak ekarri leikena. Aurretik doanak, urrengoiari gatxa ipintea.

Arri jasoketa

“Arri jasoaldiaak”.

Euskal indarraren mitoa, kirolean gauzatuz. Antziñetan “jentillek” sekulako lekuteraño jaurtiten ei eben arria.

Batzuen iritziz euskaldun gizasemearen indar andikoa, nesken zoriona artzetik sortzen ei da joko au.

Lau itxuretako arriak dagoz: zilindrozkoak, kubi-koak, erretangularrak ta esferikoak. Esbardintasuna, pixuaren araberan.

Arri gaia, granitozkoa da eta on ikusiena arri baltza.

Gorpuzkeraren araberan aukeratzen dau jasotza- lleak dagokion arri mota. Txapeldunak mota gus- tietakoakaz lan egiten dau .

Zilindrozkoa da errexena jasotzeko. Kubikozkoa da zaillena ta on- begiratu gitxikoa.

Pixu andienetako erretangularragaz lan egiten da. Zilindrozkoa, asko aldatu da.

Pixuak jasotzeko beste era batzuk: gari sakuekaz, upelakaz, burnizko ingudekaz, berun zatiekaz ta abarrekaez egiten diran jokoak. Pulsolariak lurretik burugañeraño igoten dabe berun zatia, nibeletatu- az batera.

Aizkora joko

Oso ezaguna da joko au Euskal Errian.

Aizkora langintzatik sortu dan joko da. Ariztegi, pagodi, gaztañadiak ugari dagoz.

Basoetako egurra erabilten da ontzioletan, basarriko etxegintzan, eta zenbait nekazari tresnetan.

Taldetan ibiltzen dira basoan aizkora lanean.

Leiaketan geien erabilten dan egurra, pagoa da. Gogor edo bigun izatea, ebagi dan lekutik edo itargiaren aldaketatik jatorko.

Azkarrago ebagitea baño, indartsu luzeran ekitea da kontuan artzen dana.

Ontzatan oituenak : 36(oinbetekoak) 45, 54 (kana erdikoak), 0, 72 (oinbikoak), eta 80, 108 (kana).

Bola jokoak

Ez da ezagututen noz asi ziran. Gerkar ta Eromatarrak jokatutao da. Askotariko dira, 12 ta 14 kilokoen artean. Ezagunak ziran bolatokiak errietan. Sagardotegietan, sarritan jokatuten zan.

Bizkai erakoa da “bolos al cachete” jokatuten dana.. Orretarako bedarrezko edo lurrezko leku berezi bat egoten da.

Egurrezko bola garbia erabilten da, 4, 2 kilokoa. Arteazko 6 bolo, armadoreak 1, 25 x 0, 75ko rampa baten gañean ipiñita, 6 metrora urrindurik.

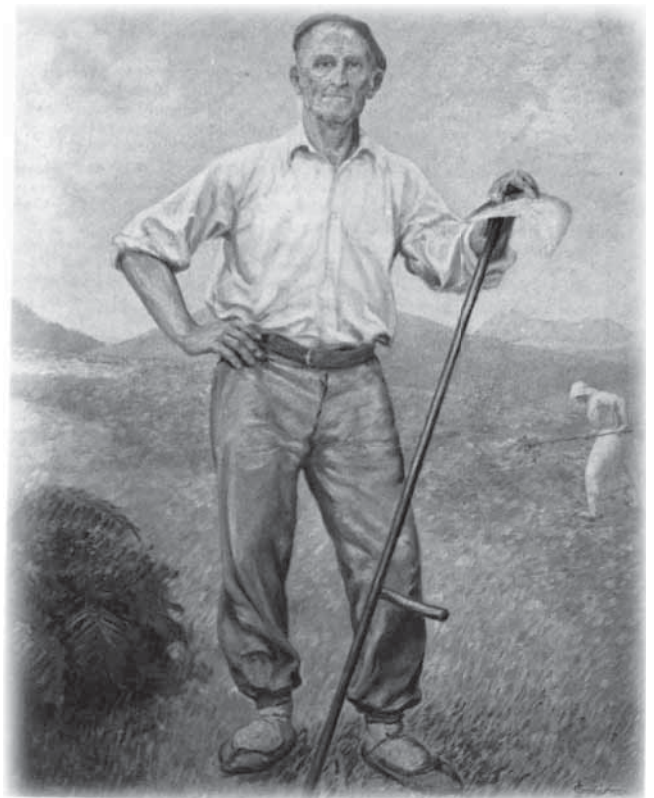
Bolea ramparen gañeko boloen kontra jaurtitzen da. Lenengo zirkulu erdiraño, txorra egin barik, boloa eltzen dan araberan, puntu batekoa da ta bikoa bigarrenera eldu ezkeru.

Toka joko

Metalezko ale bat jaurtitzen da toka deritxonaren kontra.

Sega apostua

Sega-apustuak. Segalariak. Baserritarrak abereentzat daukozan belardietako lana.

Palankariak

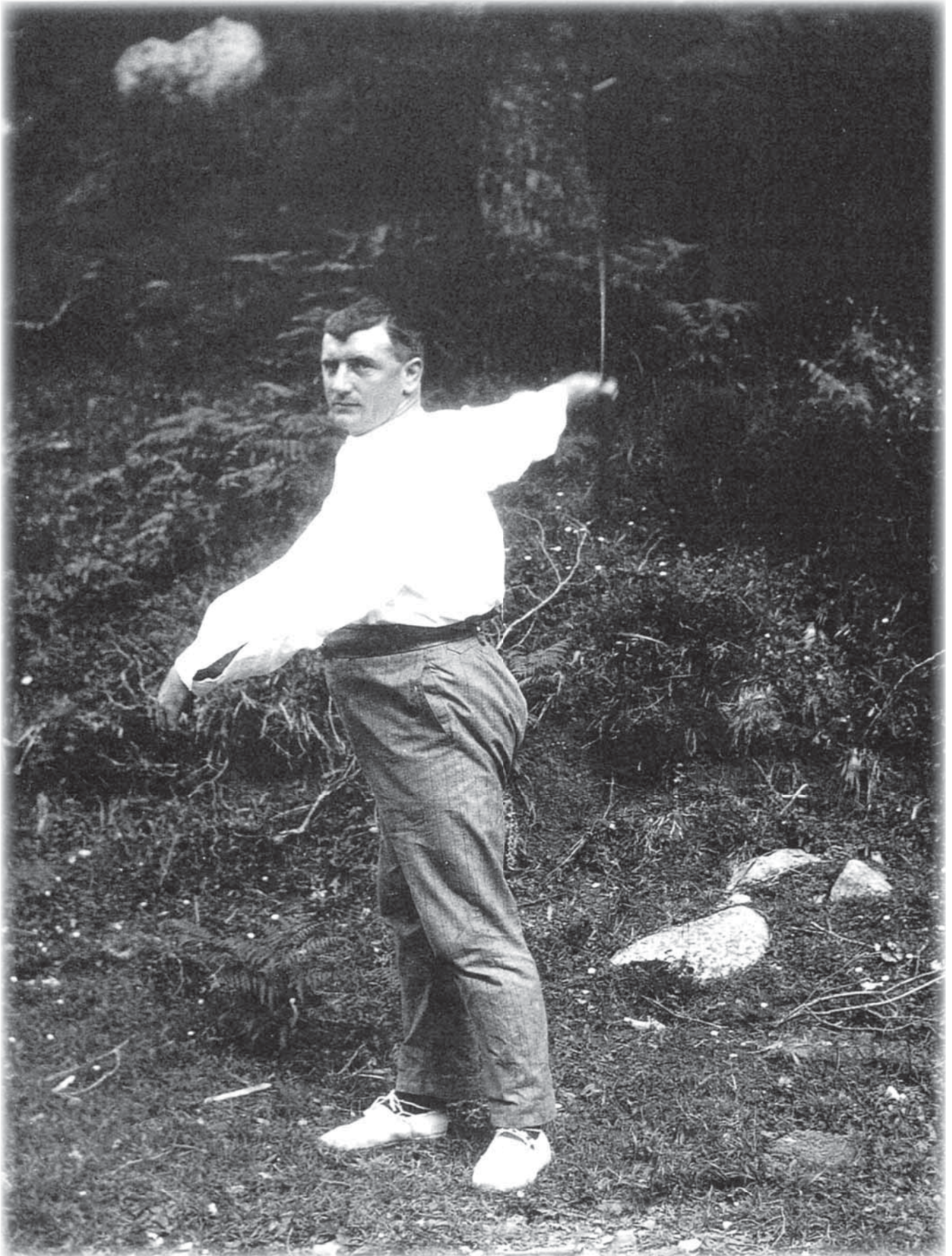
Palanka, balanka, satai, burdin-makil jaurtiketa. Erritarren artean zaletu askoa. Gaurkoz erdi galdua. Berlinen 1936an jokatutako Olimpiada jokoetan ia onartu izandakoa.

Eskal Jaietan erriaren aurrean, palankariak itzelekoizen andia lortu eban

Euskalerriko langillek, arrobietako lanabesa lez erabilten eben palanke a .

Indartsuek euskel palankaz gañera euskel-makila, burtaga ta gezi jaurtiketan be leiatzen eben.

Andres Uriguen aulestiarrak, palanka jaurtzeko era bat erakusten digu irudi honetan.

Zazpi eratako jaurtiketak dagoz: oin librean, oin ka-teatuan, lerroan eta lerro bakoan. Eginbearrezkoak: bularrez, biraka, erdi biraka, eta ankape edo iztarpe erakoak.

Palankea, neurritz eta pixuz ezbardinak dira: 8, 10, 12, 25 librakoak. Libra, kilo erdikoa da.

Palankea jaurti baño lenago, urez edo olioiz igurtzi egiten dabe, irristagarriago egitearren eskuetan.

Laisterka apostua (Korrika)

Gorputzaldiari guztiz ondo datorkion ekeñaldia da. KROSS ATLETISMOA izenagaz dogu ezetuten.

Gizon proba

Gizasemeak, arria arrastaka eroatea edo gerri-tira deritzon jokia.

“Gizon bakarra” da geien ezagutua. Tarras eroateko, aurrekara edo atzerikara dabil jokoalea.

Gerrikoaz jazten da, esku-kakoa ta aztadun edo azta bakokatea.

Soka -tira

Soka bateri, talde bien artean eskuekaz tiraka, aurrez aurre bakoitza bere aldera ekarteko alegiñetan.

Oñarrizko pixua, talde bakoitzarentzat: 525, 560, 640, 720 ta aukerakoa.

Fisika arloan gauza bat da indarra ta almena bestea.

Beste zenbait joko

Ezagutuen artean, abere jokoan: atzain txakurrenak, asto probak, zaldi madoen-probak. Aitatzten doguz baita: Ari-Topekak, Ollar-jokoak, Antzar-jokuak, Soka-muturra ta Suzko-zezenak.

Agustin Arrian
Munetxek euskeratua

